

Alexandre Ballester

La curta visita dels records

Obra en un acte

Paraula de dramaturg 1

vic la cultura

© dels textos: Alexandre Ballester
© d'aquesta edició: Conselleria d'Educació i Cultura
Direcció General de Cultura
© del disseny de la col·lecció: Xesca Comas
Assessorament lingüístic: Direcció General de Política Lingüística

Abril 2009

Capità Salom 29
07004 Palma (Mallorca)

DL: PM 01424-2009

Impress a Impremta Goya (Lloseta)

A la memòria de Pere Capellà,
l'autor més important de la
dramatúrgia mallorquina.

Alexandre Ballester

“El passat és el que recordes,
el que t’imagines que recordes,
el que et convenç a tu mateix
que recordes o el que fas veure
que recordes”.

Harold Pinter

INTROIT

Iniciada l'acció, sense deixar el pla de realitat del protagonista —eix convocador—, amb el primer diàleg ja passam a l'imperi de la rememoració. Encara que no ho sembli, l'atmosfera de l'obra és irreal ja que, gairebé tots els personatges són encarnacions dels records del protagonista. M'agradaria haver assolit transmetre un clima d'intimitat evocadora.

Els personatges no entren ni surten al vell costum teatral. És en funció dels seus diàlegs respectius que apareixeran o desapareixeran de l'entorn immediat —distància de conversa— del protagonista, puix són els records que d'ell sorgeixen.

Els únics personatges, a més del protagonista encara que no es mogui de l'escena, que entren i surten de l'escena són Eladi, el servent, i Júlia, la filla del protagonista, al final i després d'haver tocat el timbre de la porta.

L'acció se situa en l'actualitat, en un lloc indeterminat de la costa d'Albopàs. L'espai és un tot indefinit, cambra de bany o dormitori o sala d'estar d'un luxós pis a una urbanització d'un privilegiat indret de la costa. L'únic concret, i visible, és una gran banyera, i una tauleta amb un aparell de telèfon.

Durant la representació els personatges que no tenen diàleg, poden restar al fons, en zones de claror somorta, com a records latents. És el curs dels diàlegs que els crida. De totes maneres serà el director,

suprem responsable del muntatge, qui disposarà el joc escènic.

La música que se sent –quasi com a leitmotiv– és la de l'òpera *I Pagliacci*, de Ruggero Leoncavallo. S'hauran d'ajustar convenientment els fragments que s'indiquen amb la durada dels diàlegs per aconseguir una perfecta sincronització.

PERSONATGES

XAVIER CASANOVA I MAS. De tarannà enèrgic, frega la seixantena, encara conserva part del seu atractiu. Ara és un dels caps més poderosos del ram de la construcció i del negoci de les urbanitzacions.

CARME FORTUNY I GINESTAR. Fa alguns anys que va complir els cinquanta. La clàssica mallorquina filla de pare ric. Bons col·legis i educació convencional. Pudorosa i conformista.

JÚLIA CASANOVA I FORTUNY. Encara ha de fer els trenta anys. Voluntariosa sota una aparença assossegada. Filla de Xavier i de Carme.

MARIANNA MAS I TORRES. Devers vuitanta-cinc anys. Mare de Xavier. Ha viscut per ser i per sentir-se mare.

AGUSTÍ. Economista. Uns quaranta i tants d'anys. Metòdic, fred i puntós.

ELADI. Home de confiança de Xavier, de fet és el seu criat. Ha fet els seixanta-quatre anys.

REMEI. Dona apassionada, sincera. Ja ha complert els seixanta-sis anys.

MIQUEL CASANOVA I RIBALTA. Cosí germà de Xavier.
Ja ha entrat a la setantena.

GLÒRIA. Amiga de torn de Xavier. Enguany complirà
els trenta-vuit anys.

GASPAR FORTUNY I BALCELLS. Pare de Carme. Retirat
del negoci de la construcció. D'uns vuitanta-set anys.

LA CURTA VISITA DELS RECORDS

Se sent, prou forta, la música del “Pròleg” de l’òpera I Pagliacci, de Ruggero Leoncavallo, quan el baríton TONIO canta:

VEU DE TONIO: “Un nido di memorie
in fondo all’ anima
cantava un giorno,
ed ei con vere lacrime scrisse,
e i singhiozzi
il tempo gli battevano!”

Sona el timbre d’un telèfon, a la tauleta, ELADI, el servent, s’hi atansa i contesta.

Baixa la música.

ELADI (al telèfon): Casa del senyor Xavier Casanova, digui’m... Ah! És vostè. Bon dia senyoreta. Gràcies. Sí. Sí. Ara el senyor és al bany. Sí senyoreta. Un moment. No pengi, aniré a dir-li. *(Va fins a la banyera, parla amb XAVIER. Torna al telèfon.)* Sí, senyoreta, el senyor serà tot el matí a casa, pot venir quan vulgui. A les dotze? Molt bé. A les dotze. Sí, senyoreta. Ja és una tradició, com vostè sap. Música d’òpera i res més, diu el seu pare. Avui tocava *I Pagliacci*... Molt bé senyoreta Júlia, fins a les dotze. Que tengui un bon dia.

Torna pujar el volum de la música. ELADI va a la banyera, porta una gran tovallola a XAVIER que,

naturalment, surt nu de la banyera. Dóna l'esquena al públic. S'embolcalla amb la tovallola. S'eixuga. ELADI li ofereix un luxós barnús. XAVIER se'l posa cerimoniosament.

Ara, de la gravació, se sent la veu del tenor, CANIO, que canta la coneguda ària "Vesti la giubba".

En girar-se XAVIER es veu que fa la mímica de cantar, vocalitzant adequadament cada síl·laba de la lletra de la cançó que està escoltant. Sembla que és ell qui canta:

VEU DE CANIO: "Recitar!
Mentre preso del delirio
non so piú quel che dico
e qui que faccio!"...

Es veu que hi té molta pràctica en això de cantar expressivament en silenci. Es calça unes sabatilles.

VEU DE CANIO: "Eppur è d'uopo,
sforzati!
Bah! Sei tu forse un uom?
Tu se' Pagliaccio!
Vesti la giubba..."

ELADI li va donant la roba, XAVIER es va vestint, ajudat per ELADI. XAVIER no s'atura en la mímica del cant.

Apareix CARME.

CARME (*fent-se sentir per damunt de la música, que va baixant*): Encara segueixes cantant per escoltar òpera?

XAVIER: És l'única manera de sentir-la, de sentir-la amb tot el teu cos, a més de les orelles. Sentir la música plenament, vibrant, fins a arribar a una mena d'orgasme...

CARME: L'orgasme... No em facis riure... tu sols has conegut els teus orgasmes...

XAVIER: I, encara que no ho creguis, Carme, cada dia canto millor.

MARIANNA: Xavier, fill meu...

XAVIER: Mare...

MARIANNA: Xavier...

XAVIER: Com has vingut, mare?

MARIANNA: He pujat amb l'ascensor, no vaig d'escaleres jo. La d'aquest pis és monumental, però massa llarga. No vaig d'escaleres. No...

CARME: Eh! Xavier! On tenies el cap ara?

XAVIER: Ah! Sí. Perdona Carme. Sí, sí, fa un moment, Carme, pensava en tu. Pensava en tu.

CARME: No hi deus pensar massa sovint en mi.

XAVIER: Encara que no venguis a visitar el teu exmarit amb la freqüència d'una vella amiga, jo... Ara calla, per favor. Escolta! (*Segueix fent, seriosament, la mímica del cant*).

VEU DE CANIO: "Ridi, Pagliaccio,
sul tuo amore infranto.
Ridi del duol che
t'avvelena il cor".

CARME (*aplaudeix*): Bravo! Bravo! És veritat, cada dia cantes més bé. Hi poses més força, més sentiment, més...

XAVIER: No te'n fotis, tu!

CARME: Jo? Pobre de mi. Mai no me n'he fotut de tu. Mai. Fores tu qui se'n va fotre i va fotre els altres. De tothom te'n foteres per pujar amunt. El meu pare i tot vares fotre...

ELADI acaba d'ajudar XAVIER a vestir-se i surt, silenciosament. Baixa la música.

XAVIER: Jo volia parlar amb tu dels problemes de la nostra filla i, tu, em surts amb el teu pare.

CARME: Què li passa a la Júlia?

XAVIER: Gairebé no ho sé. Si ho sabés no hauria pensat en tu, que ets la seva mare... Abans d'ahir em vaig trobar la Júlia a la inauguració d'una sala d'exposicions. Parlàrem i parlàrem... Jo ja sabia que la Júlia tenia un acompanyant...

CARME: Quasi un marit...

XAVIER: Un acompanyant, un xicot molt formal, segons he pogut esbrinar, i professor d'un institut, Carles es diu... Carles...

CARME: Carles Aguiló Feliu.

XAVIER: Aguiló Feliu?

CARME: Sí. Aguiló Feliu. Passa res?

XAVIER: No. No. Res de res.

CARME: Carles. I és una persona agradable.

XAVIER: Però tu no vols que la Júlia vagi a viure amb el Carles. T'hi oposes, em va dir...

CARME: Sí. No m'agrada això d'aplegar-se.

XAVIER: Fa uns minuts la Júlia m'ha telefonat. A les dotze vendrà aquí, a parlar amb mi. A cercar la meva ajuda, supòs, per enfrontar-se amb tu. Demanarà el meu consentiment, crec. Potser seria convenient que tu hi fossis.

CARME: Quan us trobareu, abans d'ahir, la Júlia, va fer-te cap besada?

XAVIER: I és clar que sí! Sóc el seu pare. És la meva filla. Per què ho preguntes?

CARME: Ara he recordat que, fa una vintena d'anys...

XAVIER: Vaja, els records ara recorden! Una vintena d'anys? Ahir mateix gairebé!...

CARME: Un dia, davant el meu pare, quan va saber el que tu li havies fet...

XAVIER: Perquè tu li contares i a la teva manera.

CARME: Aferrada al coll del seu avi, plorinyant, li va dir que mai més tornaria a saludar-te ni a fer-te una besada.

XAVIER: Coses d'infants. Geniades que s'obliden prompte. Carme, Carme, no vulguis treure foc d'allà on no n'hi ha.

La música és, purament, un fons ambiental, molt baixa.

GASPAR Fortuny i la seva néta, JÚLIA, apareixen conversant.

GASPAR: No, això no ho has de dir, pobrissona meva. Ell és el teu pare i, en el fons, bona persona...

JÚLIA: El veig molt de tant en tant. No l'estim...

GASPAR: Nineta, no ho diguis. Recorda...

XAVIER: Recordar. Quan recordes construeixes el teu passat amb els teus records i, a vegades, amb els records dels altres. De la conversa entre el meu sogre, en altre temps el poderós Gaspar Fortuny, i la seva única néta, la meva filla, jo no en vaig saber res fins que, anys després, la Júlia, plorant m'ho va contar empegueïda, i això que mai n'ha sabut la veritat de l'esdeveniment del sogre. Ni la sabrà.

JÚLIA: Pare. Jo era molt joveneta, una nina sense senderi. Em vaig deixar endur per un impuls, un rampell. T'estim pare, t'estim i estim la mare i l'avi.

XAVIER: I així ho has de fer Júlia, filla. Has d'estimar sempre. Has d'estimar molt.

CARME: Com el teu pare que no va tenir-ne prou, amb una dona, per estimar. N'havia d'estimar dues o tres. Si és que mai n'ha estimada cap.

GLÒRIA: A m'hi m'ha estimat i m'estima. I no és, com molts malpensats es poden creure, que és al llit, on m'estima. M'estima de veritat, una dona sap quan és estimada per damunt del plaer que pot donar. Encara que, en Xavier i jo, no visquem sempre junts, passam plegats, llargues temporades. Ja hi viurem junts, sota la mateixa teulada.

CARME: Crec que et fas moltes il·lusions, Glòria. Al començament, del nostre festeig i del matrimoni, pareixia que m'estimava, i, després...

GLÒRIA: Tal vegada, amb tu, només va sentir la coïssor juvenil del sexe. I, sobretot, ell, socialment i econòmicament, necessitava casar-se amb tu.

CARME: N'ha estimades moltes de dones, moltes...

MIQUEL: Sí, en Xavier n'ha tengudes moltes de dones. I quina escala que tens aquí, bergant, una gran

escala de marbre. De joves, jo més vell que el Xavier, quan sortíem pels bars de putes, sempre era ell qui enganxava la millor femella.

XAVIER: Mira, del fons del fons ha sorgit el meu cosí Miquel. De jove ja era un vell fadrinango, encara que, quan ningú no s'ho esperava es va casar.

MIQUEL: A la Carme, la teva exdona, ja la conec de temps enrere, sempre tan pàl·lida i tan mansa. O al manco ho pareix. I, aquesta altra, deu ser la dona que, ara, viu amb tu. Glòria, veritat?

XAVIER: No viu amb mi. Ens veim. Diguem que és una amiga íntima.

MIQUEL: Punyetero Xavier. Les femelles sempre s'enganxen amb tu. Abans de portar-les al llit ja estaven encativades per tu. I jo no tenia coratge d'investir. Sabies conversar tu. Què els deies?

XAVIER: Gairebé no els deia res. Just just obria la boca. La manera més intel·ligent, i fascinant, de conversar és posant llargs silencis entre les paraules. Parlar poc i escoltar. És en els silencis, en el saber escoltar, que agafes fama de bon conversador. I, sobretot, mirar, mirar la mirada del que conversa amb tu.

MARIANNA: Ai, fill meu! Dius unes veritats com a punys. D'infant, tu...

XAVIER: D'infant jo em passava hores mirant volar les orenetes. En silenci, amb devoció, mirava volar les orenetes. Tenia ganes de volar com elles, de pujar, d'enlairar-me...

MARIANNA: Tenia uns set anys, el Xavier, i restava seriosament callat quan alguna persona major conversava. El mirava fixament, amb els seus

grans ulls, com si la vida s'anés concretant amb les paraules que l'altre pronunciava. Quin fill més atent que tens, Marianna, em deien les amigues.

GLÒRIA: Encara ara, el Xavier, és un home molt atent. Sap escoltar, parlant amb ell te sents atesa, compresa... Estar amb ell és estar al cel.

CARME: Per a mi fou l'infern... A mi no em va comprendre massa. Vuit anys que va durar el nostre matrimoni. Vuit anys amb més fel que mel. Ell als seus negocis, a fer fortuna, a aconseguir el domini de l'empresa del meu pare, a pujar. Tinguérem una filla, la Júlia, i molts de disgusts.

AGUSTÍ: Disgusts i disgusts, tinguérem. Un rere l'altre, fins que va esclatar l'assumpte del seu pare, Carme, del senyor Gaspar Fortuny i Balcells. Un assumpte espinós, agre, desagradable. Segons sé.

XAVIER: Clar, aquí, ara, no hi podia faltar l'Agustí. No és de la família però, segons ell, com si ho fos. Fa més de devuit anys que el vaig contractar i nomenar director de les noves empreses de construcció i urbanitzacions que jo anava creant.

ELADI (*entra*): Diu, a un estudi, Antònia Ripoll Martínez que: "El sector de la construcció constitueix el subsector més dinàmic del sector secundari de les Illes Balears, tant pel que fa a la seva aportació al Producte Interior Brut regional com pel que fa a la seva capacitat generadora d'oferta laboral".

XAVIER: Un economista fred i metòdic, és disciplinat fins a l'exageració, i responsable, l'Agustí, i vol disciplina i professionalitat allà on posa la mà. Té

una màquina calculadora per cervell. És l'única persona que he trobat que, a l'hora de tancar una operació, té tan poques manies com jo. No sé fins a quin punt, l'Agustí, amb les seves opinions de fulla d'afaitar, és fidel a la meua persona. A vegades sospit. Sense proves, sospit...

AGUSTÍ: Sense sospitar les maniobres que el jove Xavier Casanova, un home treballador, i agosaradament emprenedor, podia estar tramant, el seu sogre, Gaspar Fortuny Balcells, propietari d'una de les empreses més importants de construcció, d'Albopàs, li havia donat tota la confiança.

ELADI: Segueix, Ripoll Martínez: “ Les causes bàsiques del pes important de la construcció dintre de l'estructura econòmica de les Balears són, per una banda, l'expansió i creació de noves urbanitzacions vinculades a l'activitat turística i, per l'altra, la forta demanda d'habitatges provocada pel gran moviment immigratori, juntament amb la construcció de noves infraestructures. Aquest desenvolupament de la construcció ha funcionat de motor de tot un conjunt d'activitats que són auxiliars, com ara la indústria del ciment, materials de construcció, aïllants, fusta, etcètera” (*Surt.*)

AGUSTÍ: Aviat les regnes de l'empresa foren, totalment, en mans de Xavier Casanova, un jove que no havia pogut acabar la carrera d'arquitectura però que, astutament, s'havia sabut casar amb l'única filla del senyor Gaspar Fortuny, un dels constructors més potents i respectats d'Albopàs. Diuen, la

gent va dir, que Gaspar Fortuny, signava sense mirar tots els documents que Xavier li presentava. Tenia una fe cega en ell. Ho signava tot, el senyor Fortuny i, quan se n'adonà, l'empresa ja no era seva. Legalment l'empresa constructora era de Xavier Casanova i Mas. No va caldre anar de plets ni de jutjats. Tothom va callar, el senyor Fortuny el primer.

XAVIER: Qualsevol que et sentís, Agustí, creuria que dius la veritat.

CARME: I l'ha dita. Ha dit la veritat.

GASPAR: Bé. Bé. No del tot...

CARME: Com que no del tot, pare? Ell, el Xavier, es va aprofitar de la teva empresa i et va treure defora.

XAVIER: Jo no volia treure ningú defora. Sols volia, ansiejava, ocupar la posició que em creia que, merescudament, em corresponia. Jo portava l'empresa, jo feia la feina. Afinava pressuposts, ajustava preus al màxim. Contractava obres. Cercava contractes. Buscava influències. Jo havia d'obtenir els crèdits dels bancs. Jo suava, dia i nit suava, i, el teu pare, també hem de pensar en la seva edat, seguia creient en les velles maneres de fer negocis al ram de la construcció que, decididament, s'estaven accelerant. El tren s'havia d'agafar en el moment oportú. Passa per davant teu, una sola vegada, el tren de la prosperitat, i mai més. O hi puges o quedes a la vorera...

CARME: Et convertires en l'amo d'una empresa que no era teva. D'una empresa familiar que, el meu pare, havia heretat del seu, i aquest del seu...

XAVIER: Amb molt manco tradició jo vaig fer guanyar,

a l'empresa, molts més diners del que hauria guanyat el teu pare si hagués continuat manant... El fet que, ara, des de fa gairebé un any, s'hagi esdevingut una crisi no invalida, específicament, els meus mètodes de treball, construir abaratint costs... Una casa és una casa i un pis és un pis...

REMEI: Recordes aquell pis, Xavier? Recordes aquell pis al carrer de Sant Jordi?

XAVIER: Remei. Benvolguda Remei. Remei, estimada. Sincerament, feia temps que no pensava en tu. Darrerament...

REMEI: Has estat molt ocupat amb els negocis. Has fet molta carrera des que ens separàrem. La vida uneix i la vida separa. Recordes les nostres hores d'amor?

XAVIER: Hores i hores d'amor i de plaer...

REMEI: D'un plaer que era foc dins la carn. Fruïrem molt tu i jo al llit. Molt. Però tu volies volar, volar amunt, com les orenetes deies. Orenetes amb un bitllet de banc al bec de cada una. T'ho devies a tu mateix, em deies entre bleixos i besades. Arribar dalt de tot. Al cim.

XAVIER: Havia de pujar, necessitava situar-me. Fer-me un capital i un nom. Aconseguir una posició preeminent. Et feia confidències, Remei, que mai més no he fet. Ets cinc anys major que jo, tu...

REMEI: Quatre, estimat, quatre anys més vella que tu. Has perdut el compte.

XAVIER: És igual, quatre o cinc... Fores la primera dona que, a través del sexe, vaig estimar. I això no ho he oblidat mai. Feies feina amb ta mare tu, i un

parell de dones més, a casa teva. Brodàveu per a una botiga de Ciutat. Em parlaves, a vegades, del punt de creueta, del punt mallorquí...

REMEI: Brodava i pensava en tu, ansiava tornar estar amb tu. La sang em bullia. La mare em mirava de reüll però com que sempre estava absent... Va arribar a perdre, la memòria, la meva mare. No, tu ja no eres al poble.

XAVIER: Jo no l'he perduda, la memòria, i, de tant en tant, em demanava la teva presència. He vist la teva cara en la cara d'altres dones, al llit estant. Els records em demanaven la teva fisonomia.

REMEI: Els records mai no demanen. Només donen. Donen neguits o donen plaer, segons. Hem de recordar, cal que recordem. Oblidar és un assassinat. Un suïcidi; mates part de la teva vida, del que vares ser.

XAVIER: Jo vull recordar. I ho recordo tot. Per això sou aquí. A vegades m'admir a mi mateix dels esdeveniments insignificants que sóc capaç de recordar.

REMEI: Hem de viure, fins i tot, amb els records que ens fan mal.

ELADI (*entra*): “La malaltia d’Alzheimer és un tipus de demència presenil caracteritzada per hipertonia muscular i atròfia de les plaques senils i de les cèl·lules cerebrals, degenerades per hipertròfia del reticle fibril·lar protoplasmàtic que es transforma en fibril·les enormes i ramificades. Cèl·lules d’Alzheimer. Diu, Farré i Martí, que comença entre els cinquanta i el seixanta anys de vida amb

pèrdua progressiva de l'atenció i la memòria, confusió mental, desorientació espacial i agitació psicomotora”.

XAVIER: Només quan ets tot sol amb els teus records pot ser descaradament sincer.

JÚLIA: Pare. Tu ets sincer amb mi?

XAVIER: Júlia. Júlia. Amb l'única persona d'aquest món que, sempre, sempre, he estat sincer és amb tu. No ho oblidis mai.

ELADI: Segueix, Farré i Martí: “A part els constants trastorns afàsics, agnòsics i apràxics, és molt característica en la parla d'aquests malalts, la reiteració de l'última síl·laba d'una paraula, logoclonia. Té una evolució de quatre a vuit anys i acaba amb trastorns nemològics, de la marxa, crisis convulsives, demència total, caquèxia i mort de l'individu. Forma part del grup de malalties abiotròfiques”. (*Surt.*)

REMEI: Tots tenim records gojosos i records dolorosos.

XAVIER: Els records més dolorosos són els que semblen oblidats, enterrats dins la memòria, i de sobte reviscolen i et claven l'agulló.

REMEI: Els records són com són. No podem canviar-los.

Se sent un remoreig sostingut, com de protesta, fet pels personatges. S'esvaeix la remor.

GASPAR: A vegades voldria no tenir records. Sí, hi ha records que fan mal.

MARIANNA: Els records ens fan el que som. Recordar és parlar amb el nostre propi passat.

XAVIER: Carme. La Júlia, l'altre dia, i molt abreujadament, em va dir que tu t'oposaves a que, ella, vagi a viure amb el seu company... que vols que, abans, passin per l'església.

CARME: És el que s'ha de fer, passar per l'església abans de formar parella.

XAVIER: Posar-se davant el capellà abans d'anar a fornicar.

CARME: No siguis groller!

XAVIER: Bé follàrem tu i jo abans de casar-nos. I ara, mare cristiana, vols que la teva filla, la nostra filla, no gaudeixi de la mateixa llibertat que tu tingueres per pecar. Ai! Els pecats. De veritat, Carme, no t'entenc. Tu tan presumidament equitativa.

CARME: Jo sabia que la nostra relació acabaria en matrimoni. Jo em volia casar i tu necessitaves casar-te amb mi.

XAVIER: Què passa, aquí? És el Carles, aquest professor, que no vol casar-se?

CARME: No ho sé. No ho sé...

JÚLIA: El Carles vol casar-se. I tant que vol casar-se! Sóc jo que li dic no al matrimoni. I no us tenc a vosaltres com a mirall. Sóc jo que no vull, ni per bé ni per mal, lligar-me de per vida amb un home, encara que sia l'home que més estim. Estim apassionadament, amb cos i ànima, el Carles, però no vull casar-me.

CARME: Aleshores?

JÚLIA: Mare. Ningú, ningú no pot preveure el que passarà el dia de demà. Com em puc fermar ara

amb un futur desconegut? Actuem amb sinceritat i responsabilitat. Cony! Què em fas dir, mare. Mirau-vos a vosaltres mateixos. Pel que, parents i amics m'han contat, sembla que us casàreu enamorats.

CARME: L'estimava. A la meua manera l'estimava.

XAVIER: A la teua manera... I sols hi ha una manera d'estimar. O s'estima o no s'estima.

CARME: Jo, de jove, era com era...

JÚLIA: Mare, m'agradaria saber més de la teua vida quan eres jove, de les teves aficions...

XAVIER: Ta mare no ha tengut mai aficions. Ha tingut manies. Moltes manies.

CARME: Manies?

XAVIER: Eres maniosa. D'una rara docilitat. Eres freda. Freda.

CARME: T'equivoques...

XAVIER: A vegades com una barra de gel.

CARME: Jo no era freda...

XAVIER: Com si jo no ho sabés!

CARME: Res. Res no saps tu de mi. Res.

XAVIER: De totes maneres, l'amor passa.

JÚLIA: Passa... Per a mi no és una qüestió d'amor o de sexe. Sé, perfectament, que la foguera del plaer sexual passarà amb els anys. Per a mi, no voler-me casar al vostre costum, és una qüestió de llibertat. Vull mantenir la meua personal i petita gran llibertat. No vull sentir-me, dia a dia, lligada amb una persona, un home, per un jurament ritual. Ja he dit i jurat, al Carles, lliurement, que l'estim i l'estimaré tota la vida. I això és el que, amb abassegadora sinceritat, sent en aquests moments i crec que ho sentiré tota la vida. Però ningú no

sap el que pot esdevenir-se el dia de demà. Ningú. Vull romandre al costat del Carles, que és la meua alegria i el meu goig, sentint-me lliure. Neta. No vull sentir-me lligada amb el meu company per un jurament matrimonial que condiona i obliga. Vull, lliurement, i plenament, ser la companya del Carles, en la salut i la malaltia, en la riquesa i la pobresa, i ser-li fidel i honrar-lo fins que la mort ens separi.

MARIANNA: Ai, Júlia, néta meva! Quan érem joves, les dones, no pensàvem com tu penses.

JÚLIA: En cap instant de la meua vida vull sentir la imperiosa obligació d'haver d'acomplir un contracte. L'amor, l'estimació, la companyia i la comprensió, l'enteniment de l'un amb l'altre, els instants eròtics i els instants de sofriment, el viure i conviure no es poden formular en contractes...

CARME: Però, filla. La societat...

JÚLIA: A fer punyetes la societat i tots els convencionalismes socials, mare! I tu no aprofes que jo vagi a viure amb el Carles? Mare, mare. Recorda com va anar el teu matrimoni. Vuit anys estiguéreu junts com a marit i muller. Després la separació. I us puc dir, ben alt, que el vostre dissortat exemple, no ha influït gens ni mica en la meua decisió. Conec matrimonis separats i conec matrimonis d'una llarga vida plegats, de felicitat estant junts... Francament, esperava més comprensió per la teva part, mare.

XAVIER: La teva mare, com a mare que és, voldria...

CARME: Jo no sé on arribarà aquest jovent.

JÚLIA: A una societat més justa, més lliure, més tolerant i més responsable. I més sincera.

CARME: A un món sense moral, arribareu.

JÚLIA: La moral! La teva, la vostra moral voldràs dir.

Mare, per favor! Encara no has comprès que la moral que va regir la teva vida i la dels teus pares, era, és, una moral hipòcrita, falsa, acomodaticia amb el poder...

XAVIER: En certa manera tens raó. Però tampoc era tan hipòcrita...

CARME: Mira qui parla.

JÚLIA: Ja sé que generalitzar és un error. Però no em negaràs que, la major part de la societat, actuava més aviat moguda pel què diran que per les pròpies conviccions.

GLÒRIA: I tant nina! I tant! Comptava més, molt més, l'opinió que la gent, la societat, es formava dels teus actes que la immoralitat, grossa o petita, que els actes podien tenir.

REMEI: I, la dona era la víctima d'aquesta moral farisea, però no em teníem altra. Si et saltaves les seves normes, eres blasmada per tothom. Encara que, els darrers anys, les persones començaren a canviar. Lentament, però s'esdevingué un canvi.

JÚLIA: Tu, el meu pare, quan et separares, per les teves conveniències, te'n foteres, del que diran. I ella, la mare, hagué de sofrir l'insidiós xiuxiueig social. Precisament vosaltres dos hauríeu d'estar contents de la meva decisió. De la meva postura davant la vida.

CARME: I, sí, per gràcia de Déu...?

XAVIER va a la tauleta i parla per telèfon. I torna, després.

JÚLIA: No et preocupis, mare. Si vénen fills no serà per gràcia de ningú. I no voldria ofendre les teves creences, serà perquè, voluntàriament, el Carles i jo, amb tota la responsabilitat que comporta la determinació, haurem volgut tenir un fill. Avui, i tu ho has de saber, la dona pot decidir els seus embarassos. Ja no es tracta d'un descuit...

XAVIER: Bé. Bé. Per la meva part, Júlia, i essent una dona de seny, com m'has demostrat amb els estudis, pots anar a viure amb el teu estimat Carles. Per a mi serà igual que us haguéssiu casat. Total, ens haurem perdut una festa.

JÚLIA: Gràcies, pare. Això no vol dir que, després d'uns anys de viure junts i de veure que ens entenem fins i tot en els detalls més ínfims. I que, a més d'estimar-nos ens sabem sofrir, no ens casem. La veritat...

XAVIER: La veritat és que l'amor, la passió, és qüestió de joves, i a qualsevol edat, per madurs que sien, poden casar-se.

REMEI: Érem joves, Xavier. Ben joves.

XAVIER: Sí que ho érem. Jo encara havia de fer el servei militar.

REMEI: I com ens estimàvem! Com a desesperats cercàvem l'oportunitat per estar junts, sols, ben junts per xalar...

XAVIER: El pis desocupat del meu cosí Miquel ens servia de refugi, de lloguera. I, deixa'm dir-te,

Remei, amb tota la poesia del món que, tu i jo, cardàvem com a puputs. Tenies un cos bellíssim, embruixador. Nua eres una meravellosa temptació, una càlida promesa de plaers. Delicioses hores... Eres formosa, Remei, formosa i excitant.

REMEI: I tu eres un jove ben plantat, atractiu. Vares ser el primer home de la meua vida i el que més he estimat. Amb foc a les entranyes t'estimava. No crec que, cap altra dona, t'hagi estimat tant com jo...

XAVIER: Jo també t'estimava...

REMEI: Què havies d'estimar tu! Senties una agradosa volença per a mi perquè, en mi, desfogaves la teua encesa sexualitat. Jo n'era conscient. Estimar, el que és estimar de veritat, tu no has estimat ningú, ni a mi, ni a la teua dona, ni a la companya que ara tens. Tu sempre has confós el cor amb el sexe.

XAVIER: No ho creguis. Jo sempre he sabut on tenc el cor i on tenc el sexe. Per anar a orinar mai no m'he confós.

REMEI: Tu, com certs homes madurs, durs de caràcter, i tossuts, mai no canviaràs. De jove et traçares un camí...

XAVIER: El camí del triomf, de l'èxit.

REMEI: El camí de situar-te, en la vida i en els negocis, passant per damunt del que fos. La gent, al poble, admirada i envejosa, comentava que pujaves molt de pressa. Que et feies gran trepitjant sense cap misericòrdia el que t'estorbava. Quan l'assumpte del teu sogre, els comentaris foren virulents. Bé, primer et casares...

XAVIER: Gelosia, Remei? Patires, quan em vaig separar de tu, per anar-me'n a Ciutat?

REMEI: Sí, Xavier, vaig patir molt. De dia anava com esmaperduda i de nit no podia dormir. T'enyorava, et desitjava i et sentia absent. El brodar era un martiri. Jo, sense el teu cos, sense el teu sexe, em sentia incompleta, em sentia mitja persona. I plorava d'amagat. No hi ha res més dolorós que els plors amagats, els que, per vergonya o per decència, no pots mostrar. Tenia febre sense tenir febre. El menjar era fat i l'aigua amarga. Encara no sé com en vaig sortir viva d'aquella terrible temporada. Tal vegada la tan comentada voluntat de viure dels avis, em va ajudar.

XAVIER: I, passat un cert temps, et casares.

REMEI: Sí. Fou una solució inesperada, ma mare cada dia pitjor, el taller de brodar, tancat. Jo, tota sola...

XAVIER: I per collons, et casares amb el meu cosí Miquel, el que ens deixava el pis per anar a cardar com...

REMEI: Com a puputs! Escolta'm, Xavier. Jo mai no he enganyat ningú. Et vaig estimar bojament. Punt. En Miquel, nou anys més vell que tu, ja sabia que... que tu i jo anàvem al llit. Ell, en Miquel, em va parlar clar, ben clar, i jo, també li vaig parlar clar. Ell, em va dir, era un tímid, gairebé malaltís, un apocat...

XAVIER: Un apocat. Tenia por a l'hora de tractar amb dones.

REMEI: Covard si vols, però bon home.

XAVIER: Bona persona sí que ho és.

REMEI: Vergonyós com era, va suar per dir-me que, deixant de banda l'aventura que havia tengut amb tu, i... amb una rialla impròpia del seu demble, va

afegir que, al cap i a la fi tot quedava en família... em va demanar si em volia casar amb ell. Que se sentia molt tot sol. Que jo li agradava molt.

MIQUEL: El primer capvespre que, tots dos, anàreu al pis, el dia de la segona festa de Nadal, jo ja vaig sospitar que anàveu a pegar un clau. Després, Xavier, estret per les meves preguntes, m'ho confirmares. Per cert, aquell capvespre, mentre vosaltres éreu al llit, va caure un llamp al molí de can Gorjal.

XAVIER: Nosaltres ni ens en temérem.

MIQUEL: I ho crec. Jo te tenia per un germà petit, Xavier. De veritat, i calladament, jo t'admirava. Eres més intel·ligent, i més decidit, que la resta de bergantells de la teva edat. El que havia passat entre la Remei i tu, quedava entre nosaltres, tancat, en un silenci sagrat. No interessava a ningú. És una bona persona, na Remei. Es va enamorar de tu però m'ha arribat a apreciar a mi. Així, amb ella, sóc feliç.

XAVIER: Quan et casares amb na Remei, Miquel, jo vaig jurar-me que jamai se sabia l'apassionada aventura que, ella i jo, havíem mantingut.

MIQUEL: Sense que m'ho diguessis, jo sabia que tu callaries. Sabia que et portaries com un bon amic.

XAVIER: I ho sóc, parent i amic teu.

MIQUEL: Els parents són per ajudar-se.

XAVIER: I tu m'ajudares, Miquel. Quan et vaig necessitar. En moments delicats, m'ajudares. I molt.

MIQUEL: Quan m'ho demanares. Vaig posar al mig totes les meves propietats, cases i terres, per fer-te

fiança al banc. I te'n sortires del mal tràngol i et portares com un cavaller.

GASPAR: Encara que sembli un aprofitat, un grimpador, en el fons, és un cavaller. I jo ho sé més que ningú.

MIQUEL: I jo que ho sé, senyor Gaspar Fortuny. I jo que ho sé.

XAVIER: No facis aquesta cara, sogre. Li vaig haver d'explicar per què, en aquells moments, necessitava tants de doblers. Les seves finques m'avalaren davant els bancs, i vaig poder disposar del capital que necessitava per a vós. Jo, aleshores, tenia ben poca cosa a nom meu. Fou gràcies al Miquel que poguéreu sortir de la dificultat en què us trobàveu.

MIQUEL: Jo mai no he obert la boca sobre aquest afer. Vaig sentir comentaris i més comentaris sobre vosaltres dos, i jo em feia el desentès i escoltava.

XAVIER: És com si jo guardés, perpètuament, el secret de na Remei, i tu, Miquel, guardessis, perpètuament, el secret del meu sogre.

MIQUEL: Jo mai no vaig entendre com vós, un home cabal, respectat, de bona anomenada, sensat, caiguéreu en el vici del joc, de jugar fort... i no en podíeu sortir.

GASPAR: El vici és un dogal que estreny i ofega la voluntat. El joc és un pou sense fons. Un abisme que t'engoleix. El joc és un dels vicis més mals de deixar. Bé, és com una malaltia. Ludopatia, li diuen ara, al vell vici de jugar. Comences a jugar, guanyes i et vas engrescant, perds i t'engresques més per a rescabalar. Les quantitats jugades, cada

cop, són majors. És una espiral sense fi. Què us he de contar...

XAVIER: Deixau-ho estar. No hi penseu més.

GASPAR: Al començament, jo em deia que jugava per matar la solitud, la monotonia de la vida. Vidu, la meva única filla s'havia casat amb el Xavier, i ell portava magníficament bé tots els meus negocis de la construcció. En sabia més que jo. Vaig passar cosa de dos anys trampejant i no en sortia. Els deutes augmentaven i s'esgotaven els terminis que, els creditors, m'havien anat donant. Finalment volgueren cobrar i jo no podia treure diners d'enlloc. No de la meva pròpia empresa.

XAVIER: Un matí de primavera, massa llum per a una confessió, ell, el meu sogre, em va explicar l'angoixant situació en què es trobava. Necessitava un vertader capital amb urgència.

MIQUEL: I acudires a mi per a que et fes fiança davant el banc.

XAVIER: Sí senyor, sabia que tu no em deixaries a l'estaqueta.

GASPAR: El Xavier em va entregar els doblers, vaig pagar tots els deutes. Davant l'horrible experiència que havia viscut, vaig voler que l'empresa, la meva venerable empresa de construcció passés a ser, legalment, del Xavier. Arreglàrem papers i jo vaig retirar-me amb una paga anual. Tenia la tranquil·litat per endavant, l'empresa en bones mans, i jo conservava el meu bon nom.

MIQUEL: La gent, mal pensada, comentava que, el Xavier, amb les seves manyes, us havia pispat, pres, furtat, l'empresa...

GASPAR: La gent sempre parla del que no sap. A mi em saberen molt de greu, em feriren, els comentaris que, sobre el procedir del Xavier, circulaven. Per a contradir-los jo m'havia de destapar.

XAVIER: Jo no vaig voler que fes cap tipus de declaració. Ho deixàrem córrer. La gent es cansa aviat...

GLÒRIA: Tothom es cansa Xavier. Jo ja estic cansada d'esperar-te. Bé, jo em cans aviat. Després que la teva filla t'hagi fet una curta visita, segons m'has dit quan m'has telefonat, has de venir a cercar-me per anar a dinar al Club Nàutic. Recorda-ho.

MARIANNA: Ho record com si fos ara mateix, Xavier, fill meu. Com podria oblidar un succés tan horrorós? Impossible. Impossible. El seu record anirà amb mi fins a la tomba.

XAVIER: I jo mare, i jo que ho portaré dintre meu fins a la mort. Jo tenia dinou anys, mare. Dinou...

MARIANNA: Dinou sí, i ja semblaves un home.

XAVIER: Un home que, fins i tot, va gosar enfrontar-se amb el seu pare.

MARIANNA: No us enteníeu, fill. Éreu tan diferents. El teu pare, un bon home acostumat al treball del petit magatzem, als guanys mesurats i a l'estalvi. Sense més ambicions que viure amb tranquil·litat, amb feina de dia i descans a la nit. Éreu tan diferents.

XAVIER: Ell no volia que jo continués els estudis. Em volia al seu costat, al magatzem, un negociet sense futur. Jo no em podia resignar, mare, no em podia resignar.

MARIANNA: Discutíeu. Cada dia, matí o tarda, discutíeu.

XAVIER: Era la meva vida, que encara havia de

començar, la que s'estava discutint, no la seva. La meva. Ho entens. Eh, mare?

MARIANNA: Discutíreu. Discutíreu dalt del terrat, on havíeu pujat per arregar el blat de les Índies que hi tenia per assecar.

XAVIER: S'havia mogut vent, aquell horabaixa. Record el vent a la cara, mentre érem allà dalt. El vent a la cara i la suor al front.

MARIANNA: Déu meu, Xavier. Déu meu...

XAVIER: Discutírem acaloradament. Les paraules s'enfilaven. Jo no podia, no volia callar. Li vaig dir que el deixaria. Que me n'aniria de casa. La conversa era violenta. Em va empènyer, ell. Em va empènyer, unes quantes vegades, mare. Em cridava i em pegava mastegots. Jo el vaig aturar. El vaig empènyer. El vaig empènyer, encegat, amb totes les meves forces.

MARIANNA: Oh! Xavier!... Xavier!...

XAVIER: Amb tan mala sort que va ensopegar. Va ensopegar i va caure escala avall. Rodolant. Va rodolar tota l'escala i... i...

MARIANNA: I aquella mateixa nit va morir el meu Bernat, el meu marit, el teu pare.

XAVIER: Jo només el vaig empènyer, mare. Només el vaig empènyer.

MARIANNA: Però va morir...

XAVIER: Jo no el volia matar. No. No. No volia matar el meu pare. No, no...

MARIANNA: Diguérem que, ell tot sol, des d'allà dalt, havia caigut i rodolat l'escala. A ningú mai no hem dit que tu eres amb ell, dalt del terrat... Ja ho sé que no el volies matar, però va morir... Mai no hem dit que tu li pegares una empenta.

XAVIER: Fou mala sort, mare. Mala sort.

AGUSTÍ: La sort, l'atzar, no existeix. No hi ha bona sort ni hi ha mala sort. L'atzar és un encadenament, aparentment inexplicable, de successos que es considera fortuït quan afecta les persones.

ELADI (*entra*): Sort. Atzar. Destí. Ventura. Fortuna. Eventualitat. Contingència. Casualitat. Xamba. (*Surt.*)

JÚLIA: Ja és mala sort que la meva mare no aprovi que jo vaig a viure amb el Carles. I, tanmateix hi aniré.

MIQUEL: El Xavier, sempre ha tengut bona sort. Des de jovenet va tenir bona sort. Quan l'accident al magatzem, va morir el seu pare, la seva mare li pagà els estudis. Anà a Barcelona, va estudiar uns anys d'arquitectura. Es va barallar amb un professor i ho va deixar córrer. Tornà a Ciutat i es va ficar en negocis... Bona sort tenia en Xavier, sempre s'emportava les millors femelles, ben al contrari de jo, que no vaig tenir dona fins que ell va deixar la Remei. I era una dona de bandera, la Remei, aleshores. Bella i seductora.

GLÒRIA: La meva sort va ser conèixer el Xavier. Coincidírem, que ja és una casualitat, en un viatge a Barcelona. Ens férem amics, molt amics. Ell separat, jo fadrina...

CARME: Mai no he tengut sort jo. El marit em va deixar, ara em deixarà la filla. Mai no he tengut bona sort jo. Ni l'he sabuda cercar.

GASPAR: Jo no sé si fou bona sort o mala sort que el

Xavier es casés amb la Carme i, anys més tard, se'n separés. Quan vaig haver d'afrontar el gran deute del joc, en Xavier em va salvar però, al mateix temps, em va enfonsar...

REMEI: Tots som víctimes de la sort. Una sort va fer que anés al llit amb en Xavier, una altra sort se'n va emportar el Xavier del llit. Una sort va fer que jo acabés al llit del Miquel i, una altra sort, ha fet que ell i jo visquem plàcidament.

MARIANNA: Els records, per això són records, resten més enllà de la nostra sort.

XAVIER: Nosaltres dominam els nostres records i, els records, ens dominen a nosaltres.

Se sent, prou fort, el cant del tenor CANINO: “No! Pagliaccio non son”.

VEU DE CANINO: “No! Pagliaccio non son,
se il viso é pallido,
e di vergonya,
e smania vendetta!”...

Mentre sona la música, tots els personatges, com en un ritual antic, s'ajunten al mig de l'escena i, tot seguit, es desfan, caminen, fan voltes. Xavier ha desaparegut.

MARIANNA: No et veig, Xavier, fill meu...

ELADI (*entra*): On és el senyor Xavier? (*Surt.*)

CARME: Xavier, on ets?

MARIANNA: Xavier, fill.

MIQUEL: On t'has ficat?

AGUSTÍ: Senyor! Senyor Xavier!

REMEI: Xavier, on ets?

GASPAR: No ets aquí, Xavier?

GLÒRIA: Xavier, Xavier. Hem d'anar a dinar al Club Nàutic. No t'entretinguis. On ets?

JÚLIA: Pare. Pare. Contesta... Si ell no és aquí. Què feim aquí tots nosaltres? Records... sense ell, nosaltres no tenim existència...

Es tornen a sentir uns compassos de l'òpera. Per damunt se sent, repetidament, el timbre de la porta. ELADI va a obrir. És la JÚLIA. Entra.

ELADI (*molt seriós*): Senyoreta Júlia...

JÚLIA: Bon dia Eladi. Bon dia. Fa un dia esplèndid, meravellós... I el meu pare?

ELADI: El seu pare... el seu pare...

JÚLIA: Què passa?

ELADI: El seu pare, tot cantant, baixava l'escala... No sabem com ha caigut i ha rodolat l'escala. Tota l'escala... El metge és aquí... Senyoreta Júlia, el seu pare acaba de morir.

S'escolta el final de l'òpera, quan CANIO canta:

VEU DE CANIO: "La commedia é finita!"

Que enllaça amb l'ària "Vesti la giubba".

"[...] Ridi, Pagliaccio,
sui tuo amore infranto.

Ridi del duol che
t'avvelena il cor.”

Fosc.

Sa Pobla, és a dir, Albopàs, març de 2009

Per llegir més, per conèixer més

Llibres d'Alexandre Ballester

Dins un gruix de vellut. Palma: Editorial Moll, 1967.

Siau benvingut. Palma: Editorial Moll, 1968.

Fins el darrer mot. Palma: Editorial Moll, 1969.

Assaig d'espectacle per a una nit d'estiu. Ajuntament de sa Pobla, 2003.

Joc de tres, volum que inclou les obres "Fins el darrer mot", "Massa temps sense piano" i "Un baül groc per a Nofre Taylor".

Palma: Editorial Moll (Col. Raixa), 1969.

Maria Magdalena o la penedida gramatical. Pollença: El Gall, 2004.

L'única mort de Marta Cincinnati, premi Born de Ciutadella, 1984.

Manacor: Col·lecció Tià de sa Real, 1984.

Al caire de les campanes, premi Teatre Principal de Palma, 1985.

Pollença: El Gall, 2000.

Les llàgrimes del vienès. Barcelona: Edicions 62, 1995.

Retalls de la memòria. Sa Pobla: Edicions Albopàs, 1999.

Flamarades de festa. Ajuntament de sa Pobla, 2000.

Àlbum del temps. Sa Pobla: Editorial Albopàs, 2000.

Temps enrere. Sa Pobla: Editorial Albopàs, 2006.

Espurnes de festa. Ajuntament de sa Pobla, 2007.

Velles i noves converses. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, inclòs a *Material acústic antiiaillant*.

Volums publicats de la col·lecció Paraula de dramaturg

1. Alexandre Ballester
2. Joan Guasp

